

ดนตรีในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
Music in Paya Yom Procession Tradition in Bang Pra Sub-district,
Sri Racha District, Chonburi Province

กิตติภณท์ ชิตเทพ¹

Kittipan Chittep

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาดนตรีที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ดนตรีที่ใช้ในพิธีแห่พญายม 2 ลักษณะ คือ ดนตรีที่ใช้ใน ขบวนแห่ ประกอบด้วยคณะกลองยาวจำนวน 3 คณะ ได้แก่ คณะกลองยาวนายสาคร มีทรัพย์ คณะนายสมควร บุญรอด และคณะโรงเรียนอนุบาลบางพระ โดยคณะนายสมควร บุญรอด มีเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง ได้แก่ ระนาดเอกและซอด้วง บทเพลงที่พบได้แก่ เพลงจันทกอไม้ เพลงพม่าทุงเล เพลงพม่ารำหวาน สำหรับดนตรี ประโคมพิธีบวงสรวงมีพราหมณ์ปาฏิหาริย์ สยมภพ จากเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ทำ พิธี พบเครื่องดนตรีได้แก่ ซอด้วง ซอสามสี และบันทึนเตาแว้ แบ่งพิธีกรรมเป็น 11 ขั้นตอน มีประโคมดนตรีทั้งหมด 5 ครั้ง คือ การเชิญเทวดา การอวยพรผู้เข้าร่วมพิธี การถวายเครื่องสังเวย การกล่าวอวยพร และการโปรย ข้าวตอกดอกไม้ การประโคมดนตรีทั้ง 5 ครั้ง โดยพบว่าการประโคมครั้งที่ 1-4 ซอด้วงเริ่มเป็นสัญญาณให้ สังข์และบันทึนเตาแว้บรรเลงพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง และเมื่อซอด้วงสิ้นถึงครั้งที่ 3 เป็นสัญญาณให้หยุด และ ในการประโคมครั้งที่ 5 เป็นการประโคมที่ใช้เวลายาวนานที่สุด นอกจากนี้ยังพบเพลงหน้าพาทย์ที่เกี่ยวข้อง คือ เพลงสาธุการ เพลงโปรยข้าวตอก และเพลงตระเขย ซึ่งเพลงตระเขยถูกนำมาในการอันเชิญสิ่งศักดิ์ใน พิธีบวงสรวงพญายมในอดีต

คำสำคัญ: ดนตรี / ประเพณี / พิธีกรรม / แห่พญายม / บางพระ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This is a qualitative research, the study aimed to investigate Music used in Paya Yom procession tradition in Bang Pra Sub-district, Sri Racha District, Chonburi in 2017. Two kinds of music were found, firstly, the music used in the Paya Yom procession were Klong Yao or the long tail drum ensemble. There were 3 troupes of Klong Yao who were willing to join the festival without any payment consisted of Sakorn Meesub troupe; Somkuarn Boonrod troupe; and BangPra Kindergarten school troupe. The Klong Yao playing pattern of Somkuarn Boonrod troupe used melodic instruments: Ranat Ek and Saw Duang to play the pieces such as Chine Tok Mai; Pama Tungle; Pama Rum Kwan etc. Secondly the music used in the Paya Yom warship ritual led by Brahman Patiharn Sayompop who came from Devasthan Brahman shrine, Bangkok. The ensemble called Prakom ensemble consisted of Kwang Chai; Sung; and Bundor. The warship ritual was divided into eleven stages, the music was played in five stages of the ritual: inviting the angels; blessing the participants; offering oblation; blessing, and spreading the flower. According to the five times playing of Prakom music, Kwang Chai was played for three times slowly, at the first play of Kwang Chai, Sung and Bundor played together continuously and stop by the last play of Kwang Chai, the last stage of music playing was the longest. There are ritual songs involved: Satukarn; Proy Kaotok; and Tra Choen, especially Tra Choen used to accompany the ritual in the past.

Keyword: Music; Tradition; Ritual; Paya Yom Procession; Bang Pra

บทนำ

จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่และยาวนานจังหวัดหนึ่งในพื้นที่เขตภาคตะวันออก โดยปรากฏพบชื่อชุมชนที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ไตรภูมิสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ บางทราย บางปลาสร้อย บางพระเรือ และบางละมุง จากชื่อชุมชนประวัติศาสตร์ดังที่กล่าว ชุมชนบางพระเรือ หรือในปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในชื่อ ตำบลบางพระ หนึ่งในเขตการปกครองของอำเภอศรีราชา เป็นพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ที่ถูกร้อยเรียงจารึกไว้ในคำขวัญของตำบลบางพระที่ว่า “อาหารทะเลรสล้ำ แหล่งธรรมชาติเมืองสามพระดี ประเพณีแห่พญายม ชมพระพุทธรูปร้อยปี”

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ขึ้นทะเบียนประเพณีแห่พญายมบางพระ จังหวัดชลบุรี ให้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2556 โดยทางกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้แสดงถึงความสำคัญและประวัติความเป็นมาอันยาวนานของประเพณีแห่พญายมของตำบลบางพระ เป็นประเพณีซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของชาวตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในสมัยนั้นเป็นชุมชน

ชายทะเลและภูมิประเทศเป็นป่ารก ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ นา และประมง ต่อมาได้เกิดการแพร่ระบาดของโรคมาลาเรียทำให้คนเจ็บป่วยล้มตายจำนวนมาก ไม่มีวิธีการใดแก้ไขได้ จนวันหนึ่งมีชาวบ้านฝันว่ามีวิธีการที่จะลบล้างให้พ้นจากความทุกข์ภัยนั้นได้ ต้องปั้นองค์พญายมและให้ชาวบ้านมารวมตัวกันที่กลางลานบ้านเพื่อทำพิธีบวงสรวง เช่น ไห้ว ขอมมาลาโทษ ผากความทุกข์ โศกโรคภัยไข้เจ็บ แล้วนำองค์พญายมไปลอยในทะเล จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่สืบทอด

ปัจจุบัน ประชาชนชาวตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรีได้สืบสานประเพณีดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นความร่วมมือของชาวบ้านและมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้การสนับสนุนประเพณีนี้ ซึ่งในการปั้นองค์พญายมจะใช้โครงลวดขึ้นรูป เครื่องทรงใช้ปูนที่ทำจากเปลือกหอยบดผสมทรายละเอียดทำให้ดูสง่า น่าเกรงขาม เมื่อปั้นองค์พญายมเสร็จแล้ว ในวันที่ 17 เมษายน ชาวบ้านจะมารวมตัวกัน เพื่ออัญเชิญองค์พญายมไปประทับ ณ ชุมชนคอเขาพัฒนา หมู่ที่ 4 เพื่อทำพิธีเบิกเนตรและทอดผ้าป่านำเงินถวายวัดรุ่งขึ้นวันที่ 18 เมษายน ซึ่งเป็นวันสุดท้ายเทศกาลวันไหลสงกรานต์ของตำบลบางพระ เวลาประมาณ 13.00 น. จะอัญเชิญองค์พญายมขึ้นบนรถยนต์ ชุมชนต่าง ๆ ห้างร้านบริษัท และหน่วยงานราชการจะจัดตกแต่งรถบุปผชาติอย่างสวยงาม เข้าร่วมในริ้วขบวนแห่อัญเชิญองค์พญายม โดยใช้เส้นทางตามถนนสุขุมวิท ไปรอบชุมชนต่างๆ ในตำบลบางพระ ตลอดเส้นทางจะมีประชาชนคอยสรงน้ำพระพุทธรูป เมื่ออัญเชิญองค์พญายมมาถึงบริเวณพิธี ชาวบ้านจะช่วยกันแบกขึ้นประทับบนโตะที่จัดเตรียมไว้โดยหันหน้าท่านออกสู่ทะเล เบื้องหน้ามีเครื่องบูชาประกอบด้วยกระถางธูป บายศรี แจกันดอกไม้ พร้อมอาหารเครื่องเช่น คาวหวานและผลไม้ ก่อนนำท่านลอยลงสู่ทะเลชาวบ้านได้นิมนต์พระสงฆ์จากวัดต่างๆ ในชุมชน 9 รูปเจริญพระพุทธมนต์ และพราหมณ์หลวงจากเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ทำพิธีอ่าน เทวโองการเสร็จแล้วเชิญชาวบ้านจุดธูปอธิฐานจิตเพื่อผากเคราะห์ทุกข์โศกไปกับองค์พญายมและจุดธูปถวายเครื่องสังเวยท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ทิศ จากนั้นจึงเชิญลงบนแพลอยลงสู่ทะเลจะมีขบวนเรือประมงมาลากงูแพเพื่อนำท่านไปลอยออกสู่ปากอ่าวบางพระให้ไกลที่สุด เป็นอันเสร็จพิธี (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2560)

ผู้วิจัยได้มีโอกาสเป็นนักดนตรีในงานประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ในปี พ.ศ. 2550 โดยรับหน้าที่บรรเลงระนาดทุ้มในวงปี่พาทย์ไม้แข็ง ในขณะนั้นเป็นนิสิตของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยการบรรเลงในครั้งนั้น เป็นการบรรเลงเพลงตระเชิญ ในพิธีบวงสรวงรูปปั้นจำลองพญายมก่อนพิธีการลอยรูปปั้นพญายมลงทะเลไป ซึ่งเพลงตระเชิญ เป็นเพลงหน้าพาทย์หรือเพลงประกอบอาภักดิ์ปรีชาที่ใช้ในการแสดง หรือนัยแห่งพิธีกรรม เช่น พิธีไหว้ครูดนตรีไทยและนาฏศิลป์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของดนตรีที่หน้าที่อยู่ 2 ประการได้แก่ ดนตรีเพื่อประกอบพิธีกรรม และดนตรีเพื่อการขับกล่อม จึงเป็นเหตุให้เป็นแรงบันดาลใจให้กับการศึกษาเรื่องดนตรีที่พบในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรีนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดการศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีในประเพณีแห่พญายม ที่มุ่งศึกษาบริบททางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการแห่พญายม และบริบททางดนตรีที่

ปรากฏพบในปัจจุบัน เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการ และเป็นหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทดนตรีในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ดนตรีในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลดังนี้

ศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราบทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อสังเกตการณ์ประเพณีแห่พญายม ประจำปี พ.ศ. 2560

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรีโดยตรง ได้แก่ นายสมเจตน์ เกตุวัฒนา นายกเทศมนตรีตำบลบางพระ ครูถาวร แสงจิต (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) ศิลปินดนตรีไทยอาวุโส จังหวัดชลบุรี ครูแปลก เหมือนนุษ ศิลปินดนตรีไทยอาวุโส จังหวัดชลบุรี รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรระ คมขำ หัวหน้าภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตอาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา นายปาฏิหาริย์ สยมภพ พราหมณ์ผู้ทำพิธีแห่พญายม ตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี อาจารย์ทนต์ศักดิ์ ไทยธรรม อดีตเลขาธิการสภาวัฒนธรรมตำบลบางพระ และอดีตคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอสรีราชา

ทำการถอดข้อมูลเสียง ข้อมูลภาพ ข้อมูลสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี จัดขึ้นระหว่างวันที่ 17-18 เมษายน ของทุกปี ซึ่งตรงกับช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรือชาวท้องถิ่นเรียกว่า “วันไหล” หมายถึงการเล่นน้ำสงกรานต์ต่อจากเทศกาลสงกรานต์โดยปกติเริ่มจะมีการเล่นน้ำสงกรานต์กันระหว่างวันที่ 13 - 15 เมษายน ในหลายพื้นที่ของประเทศ สำหรับในพื้นที่ภาคตะวันออก ตั้งแต่บางแสน บางพระ และพัทยาซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในด้านการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลพื้นที่ภาคสนามประเพณีแห่พญายม ปรากฏพบดนตรีที่ใช้ในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี อยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรกคือดนตรีที่ใช้สำหรับการแห่ขบวน ในที่นี้พบวงกลองยาว และลักษณะที่สองคือ ดนตรีประกอบ สำหรับการบวงสรวงหุ่นพญายม

จากการสัมภาษณ์ครูแปลก เหมือนนุช ศิลปินในท้องถิ่นตำบลบางพระ สามารถสรุปข้อมูลได้ว่า ไม่พบว่ามีการใช้วงปี่พาทย์หรือวงดนตรีแบบประเพณีในการใช้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งครูแปลก เหมือนนุช เคยได้รับเชิญให้ไปบรรเลงวงดนตรีในงาน แต่เป็นการบรรเลงในลักษณะของการขับกล่อม ในงานพิธีรดน้ำ ผู้สูงอายุ (แปลก เหมือนนุช, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2560)

ภาพที่ 1 (ซ้าย) ครูแปลก เหมือนนุช

ภาพที่ 2 (ขวา) ครูผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต (ปัจจุบันถึงแก่กรรม)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต (ปัจจุบันถึงแก่กรรม) ศิลปินในท้องถิ่นชลบุรี สามารถสรุปข้อมูลได้ว่าไม่เคยปรากฏพบว่ามีการใช้วงปี่พาทย์ในพิธี แต่มีการบรรเลงวงแตงวงในขบวนแห่พญายม ครูเล่าว่าการแห่พญายมนั้น เป็นงานที่หนัก เพราะขบวนแห่มีระยะทางไกล นักดนตรีเลยไม่ค่อยมีใครรับงานแห่พญายม (ถาวร แสงจิต, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2560)

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยพบคณะกรรมการจำนวน 3 คณะ ได้แก่ คณะกลองยาวนายสาคร มีทรัพย์ คณะกลองยาวนายสมควร บุญรอด และคณะกลองยาวของโรงเรียนอนุบาลบางพระ

ภาพที่ 3 (ซ้าย) ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์นายสาคร มีทรัพย์ หัวหน้าคณะกลองยาว

ภาพที่ 4 (ขวา) คณะกลองยาวของนายสาคร มีทรัพย์

จากการสัมภาษณ์นายสาคร มีทรัพย์ หัวหน้าคณะกลองยาว สามารถสรุปได้ว่า คณะกลองยาวของนายสาคร มีทรัพย์ ได้มาช่วยในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรีมาหลายปี โดยที่ไม่ได้มีการว่าจ้างแต่อย่างใด เนื่องจากอยู่ในชุมชนเดียวกันจึงช่วยเหลืองานประเพณีชุมชนได้ทุกปี การร่วมขบวนแห่ของชุมชนเป็นการร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านของแต่ละชุมชน (สาคร มีทรัพย์, สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2560)

ภาพที่ 5 (ซ้าย) นายสมควร บุญรอด
หัวหน้าคณะกลองยาว

ภาพที่ 6 (ขวา) คณะกลองยาวนายสมควร บุญรอด

นายสมควร บุญรอด ปัจจุบันอายุ 57 ปี หัวหน้าคณะกลองยาวสมควร บุญรอด ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงกลองยาวและการผลิตกลองยาวด้วยวัสดุสแตนเลส ของตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดคณะกลองยาวเข้าร่วมประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรีต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลากว่า 10 ปี

จากการสัมภาษณ์นายสมควร บุญรอด สามารถสรุปได้ว่า นายสมควร บุญรอด ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานราชการในการจัดคณะกลองยาว โดยได้จัดบรรดาศักดิ์จากโรงเรียนที่นายสมควร บุญรอด สอนพิเศษ ได้แก่ โรงเรียนบ้านห้วยกรุ โรงเรียนทางตรง และโรงเรียนเขาฉลาก รวมไปถึงนักดนตรีที่รู้จักในการเข้าร่วมประเพณีแห่พญายม ซึ่งในแต่ละปีจะจัดนักดนตรีได้จำนวนมาก ประมาณ 60 – 70 คน โดยให้เหตุผลว่าขบวนแห่เป็นขบวนใหญ่ หากมีนักดนตรีจำนวนมากคอยช่วยกันผ่อนแรงจะทำให้แต่ละคนไม่เหนื่อยเกินไป และห้ามมิให้นักดนตรีดื่มสุรา เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระหว่างการขบวนแห่ เพื่อให้นักดนตรีจะได้บรรเลงได้อย่างเต็มศักยภาพ เลยเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคณะยาวนายสมควร บุญรอด

การบรรเลงกลองยาวของคณะยาวนายสมควร บุญรอดนั้น เน้นบรรเลงมือกลองยาวทั่วไป ประกอบกับเครื่องดนตรีดำเนินทำนองได้แก่ ระนาดเอกและซอด้วง เพื่อช่วยให้การบรรเลงมีความสนุกสนานคึกคักขึ้น นายสมควร บุญรอดยังอธิบายอีกว่า ที่ผ่านมามีคณะกลองยาวร่วมกันแห่ในประเพณีมากกว่าปัจจุบันนี้ เช่น คณะเพชรไพลิน อำเภอสรีราชา เป็นต้น (สมควร บุญรอด, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2561)

ภาพที่ 7 (ซ้าย) ระนาดเอกที่ใช้บรรเลงในขบวน
ของคณะนายสมควร บุญรอด

ภาพที่ 8 (ขวา) ซอด้วงที่ใช้บรรเลงในขบวน
ของคณะนายสมควร บุญรอด

การบรรเลงกลองยาวในขบวนแห่พญายมนั้นเป็นการบรรเลงแบบทั่วไป รูปแบบการบรรเลงกลองยาวนั้น ผสมกับการบรรเลง ซอด้วงหรือระนาดเอก บรรเลงเพลงเกร็ดประกอบการแห่กลองยาว ได้แก่ เพลงจันทอกไม้ พม่าทุงเล พม่ารำชวาน เป็นต้น โดยรูปแบบการดำเนินทำนองของกลองยาวเป็นการตีขึ้นพื้นเสียง “บอม” โดยจะมีผู้นำคอยตีกลองเป็นการตักแต่งทำนอง

นอกจากคณะกลองยาวที่ปรากฏในขบวนแห่พญายมตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ยังพบการใช้ดนตรีประโคม ในการประกอบพิธีบวงสรวงหุ่นพญายม ซึ่งจะแสดงรายละเอียดให้ทราบในหัวข้อต่อไป

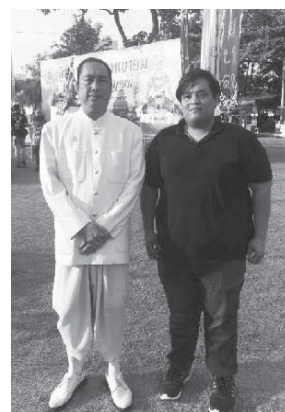
ผู้ทำพิธีบวงสรวงพญายม

หลังจากชาวชุมชนตำบลบางพระทุกหมู่ช่วยกันแห่หุ่นรูปปั้นพญายมมายังปะรำพิธี ณ ชายทะเลบางพระ เมื่อเชิญรูปปั้นขึ้นบนปะรำเรียบร้อยแล้วจึงเป็นหน้าที่ของคณะผู้ทำพิธีบวงสรวง ซึ่งทางเทศบาลได้เชิญมาจากเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 9 (ซ้าย) นายปาฏิหาริย์ สยมภาพ
พราหมณ์ผู้ทำพิธีบวงสรวง

ภาพที่ 10 (ขวา) ผู้วิจัยกับนายปาฏิหาริย์ สยมภาพ

นายปภาภิหาริย์ สยมภพ ปัจจุบันอายุ 45 ปีจากเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา รับหน้าที่เป็นพราหมณ์ผู้ทำพิธีบวงสรวง พร้อมกับคณะ

นายปภาภิหาริย์ สยมภพ ได้รับเชิญให้เป็นผู้ทำพิธีบวงสรวงในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และจังหวัดอื่นๆ ในพื้นที่ภาคตะวันออก สำหรับประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระนี้ ได้เชิญให้มาประกอบพิธีเป็นเวลากว่า 5 ปี แล้ว อีกทั้งยังเป็นผู้ทำพิธีบวงสรวงกองข้าวที่อำเภอศรีราชาอีกด้วย

คณะของนายปภาภิหาริย์ สยมภพ ยังประกอบไปด้วยผู้ช่วยอีก 4 ท่าน ได้แก่ นายบุญโชติ สดสงวน นายศิริพงษ์ อกวงค์ นายวิรัช จาบัล นายบดีนทร์ ศึกษาศิลป์ โดยทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของการประกอบพิธีบวงสรวงและรับหน้าที่บรรเลงดนตรีประกอบอีกด้วย

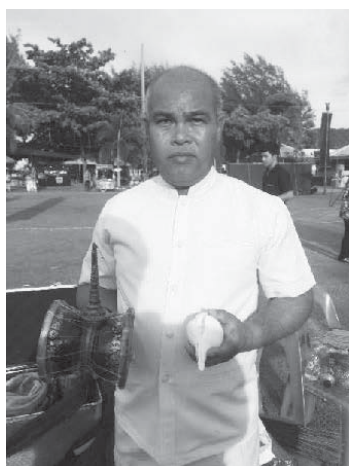
ภาพที่ 11 (ซ้าย) นายบุญโชติ สดสงวน ผู้ตีฆ้องชัย

ภาพที่ 12 (ขวา) นายศิริพงษ์ อกวงค์ ผู้เป่าสังข์

ภาพที่ 13 (ซ้าย) นายวิรัช จาบัล ผู้โหวดบันฑเฑาะว์

ภาพที่ 14 (ขวา) นายบดีนทร์ ศึกษาศิลป์ ผู้เป่าสังข์

ดนตรีที่ปรากฏพบในพิธีบวงสรวงหุ่นพญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี

การบวงสรวงหุ่นพญายม ในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ปรากฏพบการใช้วงประโคมซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่ ข้องชัย 1 ใบ สังข์ 2 ขอน และบันเพาะว 1 ใบ

เครื่องดนตรีที่ปรากฏพบลำดับแรกในพิธีบวงสรวงหุ่นพญายมคือข้องชัย มีลักษณะเป็นลูกข้องขนาดใหญ่ เส้นผ่านศูนย์กลาง 80 เซนติเมตร แขนวนว้านขาตั้ง เวลาบรรเลงใช้ไม้ตีข้องตีลงบนปุ่มข้อง เช่นเดียวกับข้องห่วย

ข้องชัยที่พบ มีลักษณะสอดคล้องกับเครื่องดนตรีในพระราชพิธีที่ใช้บรรเลงในวงพระสวาเคีน ตามที่ ภัทร ะคมขำได้อธิบายไว้ในบทความเรื่องดนตรีพระราชพิธีสิบสองเดือนตามวาระที่ปรากฏในปฏิทินหลวงได้ ความว่า “ข้องชัย เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาแต่โบราณ ไม่เคยเปลี่ยนแปลง มีทั้งหมด 2 ใบ ใบที่ 1 ชื่อว่า “ข้องดำ” ข้องดำจะใช้ในพระราชพิธีทั่วไป ใบที่ 2 ชื่อ “ข้องแดง” ข้องแดง จะใช้เฉพาะงานพระราชพิธีที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน การลั่นข้องชัยแดงจะลั่นโดยพราหมณ์หลวงเท่านั้น” (ภัทร ะคมขำ, 2558, น. 146)

ภาพที่ 15 ข้องชัยที่ใช้ในพิธีบวงสรวงพญายม

เครื่องดนตรีที่ปรากฏพบลำดับที่สองคือ สังข์ มีลักษณะเป็นเปลือกหอย สีขาว ความยาว 15 เซนติเมตร เวลาบรรเลงใช้เป่าที่ด้านหัวของสังข์ ซึ่งสอดคล้องกับที่ภัทร ะคมขำได้อธิบายไว้ในเรื่องเดียวกัน ดังนี้

สังข์เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาแต่โบราณสังข์เป็นหอยชนิดหนึ่ง สีขาว มีลักษณะพิเศษกล่าวคือจะต้อง มีการวนใต้ท้องไปทางขวา วนเป็นลักษณะวงกลมจากวงกลมขนาดเล็กไปใหญ่ หอยสังข์ที่นำมาใช้ในงาน พระราชพิธีจะต้องมีลักษณะใหญ่และหนา หอยชนิดนี้จะพบได้ในประเทศอินเดีย สังข์มีลักษณะเสียงทุ้ม ดัง กังวาน โบราณให้ความหมายของเสียงสังข์ว่าเป็นเสียงที่มาจากสวรรค์ แสดงถึงความเป็นมงคล อุดมสมบูรณ์ ในรูปแบบเดียวกับตรองอน แตรฝรั่ง (ภัทร ะคมขำ, 2558, น. 144)

ภาพที่ 16 สังข์ที่ใช้ในพิธีบวงสรวงพญายม

เครื่องดนตรีที่ปรากฏพบลำดับที่สาม คือบันฑะวะร์ กลองสองหน้าขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลาง 15 เซนติเมตร ตรงกลางคอดด้านบนมีเสาผูกเชือกปลายติดตุ้มสำหรับบรรเลง วิธีการบรรเลงใช้ถ่อแล้วแกว่งหรือไกว ให้ตุ้มไปกระทบหน้ากลองทั้งสองด้าน ซึ่งกรมศิลปากร อธิบายไว้ในหนังสือเครื่องดนตรีไทยว่า “ใช้ในการบรรเลงประกอบการ “ขับไม้” ในงานพระราชพิธี เช่น ขับกล่อมสมโภชพระมหาเศวตฉัตร สมโภชพระยาช้างเผือกและช้างสำคัญ เป็นต้น” (กรมศิลปากร, 2551, น. 54)

ภาพที่ 17 บันฑะวะร์ที่ใช้ในพิธีบวงสรวงพญายม

การบรรเลงเครื่องดนตรีตามที่กล่าวข้างต้น ผู้บรรเลงเครื่องดนตรีบันฑะวะร์ สังข์ ขอนที่ 1 สังข์ขอนแก่น 2 และฆ้องชัย จะยืนเรียงหน้ากระดานตามลำดับ

ภาพที่ 18-19 การประโคมฆ้องชัย สังข์และบันเทาะวที่ใช้ในพิธีบวงสรวงพญายม

ขั้นตอนการบวงสรวงพญายม

สำหรับลำดับขั้นตอนของการประกอบพิธีบวงสรวงพญายม เป็นการทำพิธีตามความเชื่อ โดยใช้การประโคมฆ้องชัย สังข์และบันเทาะวในการประกอบพิธี เพื่อให้เกิดบรรยากาศอันน้อมนำจิตผู้เข้าร่วมพิธีให้เกิดความศรัทธา ทำให้พิธีเกิดภาวะความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ อีกทั้งยังใช้การประโคมดนตรีเพื่อเป็นอาณัติสัญญาณให้กับผู้เข้าร่วมประกอบพิธีทราบถึงการทำพิธี

จากการสัมภาษณ์นายปาฏิหาริย์ สยมภพ พราหมณ์ผู้ทำพิธีบวงสรวง สามารถสรุปลำดับขั้นตอนและรายละเอียดของการทำพิธีที่ใช้ดนตรีเข้ามามีส่วนร่วมได้ว่า การบวงสรวงพญายมนั้นเริ่มจากการกล่าวอันเชิญสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย รวมไปถึงองค์พญายมตามความเชื่อ ซึ่งใช้เครื่องดนตรีในการประโคม ได้แก่ ฆ้องชัย สังข์และบันเทาะว เป็นดนตรีประกอบพิธี หรือเรียกว่าดนตรีประโคมในทุกลำดับขั้นตอนของพิธี การประกอบนัยของการประกอบพิธี โดยมีรายละเอียดดังนี้

การประโคมฆ้องชัย สังข์และบันเทาะว มีนัยเพื่อแสดงการต้อนรับเหล่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์
การประโคมปรากฏทำนองเพลงหรือบทเพลง โดยมีลำดับการบรรเลงเครื่องดนตรี เริ่มด้วย
ฆ้องชัย ต่อมาสังข์และบันเทาะวบรรเลงไปพร้อมกัน ในทุกลำดับขั้นตอน การประโคมฆ้อง
ชัย สังข์และบันเทาะว ผู้บรรเลงฆ้องชัยจะเป็นผู้เริ่มการประโคมโดยตีฆ้องชัยสามครั้ง
เป็นรูปแบบเดียวกันทุกครั้ง ในพิธีบวงสรวงพญายมนั้นไม่มีการใช้วงปี่พาทย์

การจัดรูปเทียนและบูชาด้วยดอกไม้แสดงความหมายถึงการบูชาดิน น้ำ ลม ไฟ
การใช้เครื่องกระยาบวช ประกอบด้วยนม เนย งา หมาก พลู บุหรี่ ถั่วเขียว ต้มแดง ต้มขาว
แสดงความหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ (ปาฏิหาริย์ สยมภพ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2560)

ลำดับขั้นตอนในพิธี การทำพิธีเริ่มจาก ผู้ทำพิธีเชิญประธานในพิธีจัดรูปเทียนบูชาศักดิ์สิทธิ์ จากนั้น
ปักธูปเทียนบนเครื่องสังเวย ผู้ทำพิธีจะเริ่มสวดมนต์ตามโองการเพื่อเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พราหมณ์กล่าวอวยพร
รายชื่อผู้เข้าร่วมพิธี พราหมณ์เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์รับเครื่องสังเวย พราหมณ์กล่าวอวยพร ไปรยข้าวตอกดอกไม้
และไหว้บูชา 4 ทิศ เมื่อถึงลำดับนั้นเป็นการเสร็จสิ้นพิธีบวงสรวง จากนั้นลาเครื่องสังเวย และดำเนินการ
เชิญพญายมลอยลงทะเล โดยในระหว่างพิธีจะมีการประโคมฆ้องชัย สังข์ บันเทาะวแทรกอยู่เป็นระยะ

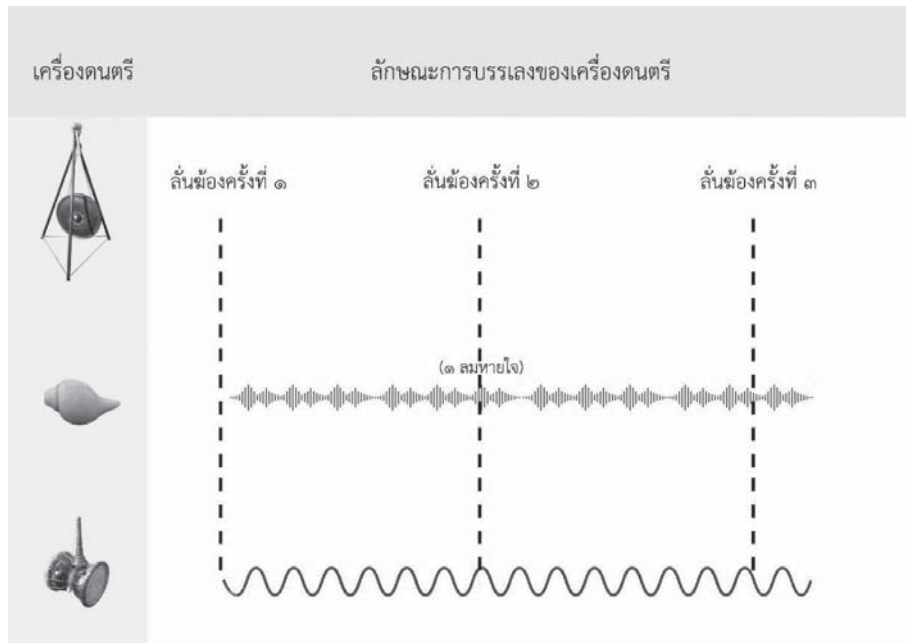
จากข้อมูลสัมภาษณ์เรื่องลำดับพิธี ผู้วิจัยขอแสดงขั้นตอนของพิธีบวงสรวงหุ่นพญายมพร้อมกับการประกอบฆ้องชัย สังข์ บัณเฑาะว์ ดังนี้

ตารางแสดงขั้นตอนของพิธีบวงสรวงพญายม

ลำดับ	รายละเอียด	ดนตรีประกอบ	หมายเหตุ
1	พราหมณ์เชิญประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์	-	
2	ปักธูปเทียนบนเครื่องสังเวย	-	
3	พราหมณ์เริ่มพิธีสวดมนต์ตามโองการ	-	
4	พราหมณ์สวดเชิญเทวดา	ประกอบครั้งที่ 1	
5	พราหมณ์กล่าวอวยพรรายชื่อผู้เข้าร่วมพิธี	ประกอบครั้งที่ 2	
6	พราหมณ์เชิญเทพทั้งหมดรับเครื่องสังเวย	ประกอบครั้งที่ 3	
7	พราหมณ์กล่าวอวยพร	ประกอบครั้งที่ 4	
8	โปรยข้าวตอกดอกไม้	ประกอบครั้งที่ 5	1) เป็นการประกอบที่นานที่สุด 2) เสร็จพิธีบวงสรวง
9	ไหว้บูชา 4 ทิศ	-	
10	ลาเครื่องสังเวย	-	
11	เชิญพญายมลอยลงทะเล	-	เสร็จพิธี

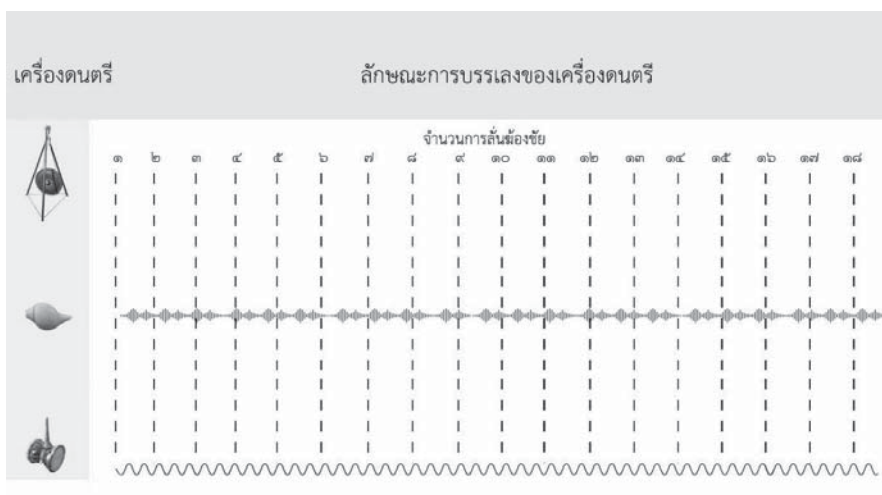
สำหรับดนตรีประกอบที่ปรากฏทั้งหมด 5 ช่วงระหว่างการบวงสรวงพญายม ได้แก่ ขั้นตอนการอวยพรเทวดา อวยพรผู้เข้าร่วมพิธี ถวายเครื่องสังเวย อวยพร และโปรยดอกไม้ ซึ่งจากการประกอบดนตรีทั้ง 5 ครั้งนั้น พบว่าการประกอบครั้งที่ 1-4 เป็นรูปแบบที่เหมือนกันคือ ฆ้องชัยเริ่มเป็นสัญญาณให้สังข์และบัณเฑาะว์บรรเลงพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง และเมื่อฆ้องชัยลั่นถึงครั้งที่ 3 เป็นสัญญาณให้หยุดบรรเลงตามรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 19 รูปแบบการบรรเลงดนตรีประกอบ

การประโคมครั้งที่ 5 มีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการประโคมดนตรีทั้งหมด เนื่องจากใช้เวลาประโคมยาวนานที่สุดตลอดการประกอบพิธีโปรยข้าวตอก โดยสามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 20 รูปแบบการบรรเลงดนตรีประกอบ

เครื่องดนตรีประโคมในพิธีบวงสรวงหุ่นพญายมปรากฏพบ ช้องชัย สังข์ บัณเฑาะว์ การประโคมนั้น ทำตามลำดับพิธีกรรมทั้งหมด 11 ขั้นตอนแบ่งเป็นการประโคม 5 ครั้ง โดยครั้งที่ 5 ในช่วงการโปรยข้าวตอก ดอกไม้จะเป็นการประโคมที่นานที่สุด ซึ่งนายปาฏิหาริย์ สยมภพ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า หากมีการบรรเลง วงปี่พาทย์ประกอบพิธี จะเป็นการบรรเลงเช่นเดียวกับพิธีไหว้ครูดนตรีนาฏศิลป์ แต่จะใช้เพลงน้อยซึ่งในกรณีนี้ ประกอบด้วยเพลง 2 บทเพลงได้แก่ เพลงสาธุการ ในพิธีจุดธูปเทียนบูชา และเพลงโปรยข้าวตอก ในช่วงพิธีการโปรยข้าวตอก เพียงเท่านั้น

เพลงสาธุการ แสดงถึงความหมาย การกราบบูชาพระรัตนตรัย และเพลงโปรยข้าวตอก แสดงถึงความเจริญงอกงามอันเป็นมงคล เป็นเพลงประเภทเพลงหน้าพาทย์ ซึ่งเป็นกลุ่มเพลงสำคัญในการศึกษาดนตรีไทย นอกจากเพลงสาธุการ และ เพลงโปรยข้าวตอกที่กล่าวถึงแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบการใช้เพลงสำคัญของดนตรีไทยอีกหนึ่งเพลง คือเพลงตระเชิญ ในงานประเพณีแห่พญายม ปี พ.ศ. 2550 บรรเลงโดย วงปี่พาทย์พิธีจากสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ควบคุมการบรรเลง โดยอาจารย์ภัทร คุมขำ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ในเวลานั้น และผู้วิจัยบรรเลงระนาดทุ้ม วงปี่พาทย์พิธี

ภาพที่ 21 ผู้วิจัยบรรเลงระนาดทุ้มวงปี่พาทย์พิธีจาก สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในประเพณีแห่พญายม ปี พ.ศ. 2550

เพลงตระเชิญ เป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง ถูกใช้บรรเลงในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย โดยมีนัยสำคัญเพื่อ อัญเชิญเทพ เทวดา ครุ ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มาร่วมในพิธี รวมไปถึงใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดง ด้วยการบรรเลงประกอบพิธีบวงสรวงพญายม ปี พ.ศ. 2550 ได้มีการบรรเลงเพลงตระเชิญในพิธีบวงสรวง ก่อนจะเชิญหุ่นพญายมลอยทะเลในลำดับถัดไป สอดคล้องกับความหมายบทเพลงที่ใช้ อัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มาในปะรำพิธี หรือ อัญเชิญองค์พญายมมาตามความเชื่อของชาวดำบลบางพระ เพื่อปัดเป่าสิ่งไม่ดีและอวยพร ให้เกิดความสุข ความเจริญของชุมชน

ในพิธีบวงสรวงพญายม ที่พบการใช้บทเพลงหน้าพาทย์ตามที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีท้องถิ่น ที่รับเอาวัฒนธรรมดนตรีราชสำนักโดยเฉพาะวัฒนธรรมการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ซึ่งเป็นเพลงสำคัญ ตามที่ครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ปี พ.ศ. 2531 ได้อธิบาย

ไว้ว่า “เพลงหน้าพาทย์ถือเป็นเพลงศักดิ์สิทธิ์ นับเป็นครูแห่งศิลปิน เมื่อศิลปินจะร้อง จะรำหรือจะบรรเลง เพลงหน้าพาทย์ เขามักจะทำการการวระด้วยความนอบน้อมก่อนทุกครั้งไป เทพแต่ละองค์จะมีเพลง ประจำองค์ จะอัญเชิญเทพองค์ใดก็จะบรรเลงเพลงประจำองค์เทพนั้นๆ” (ประสิทธิ์ ถาวร, 2559, น. 43) สอดคล้องกับแนวคิดในการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ ที่ผู้บรรเลงจะต้องปฏิบัติด้วยความนอบน้อม แสดงความเคารพ ประพฤติตนให้เรียบร้อยในขณะการบรรเลงอยู่เสมอ เป็นระเบียบที่ถือปฏิบัติและที่ผู้วิจัย ได้รับการถ่ายทอดมา

สืบเนื่องจากบทเพลงอันสำคัญที่ปรากฏในประเพณีแห่พญายมดั่งที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอบันทึก ทำนองเพลงตระเชิญ ทางฆ้องวงใหญ่ที่ได้รับถ่ายทอดมาจากรองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรระ คมขำ โดยนำเสนอ เพลงตระเชิญอีกสำนวนหนึ่งเพื่อเป็นการแสดงถึงความตระหนักรู้ในศิลปวัฒนธรรมดนตรีไทยให้ปรากฏ โดยมีทำนองดังนี้

ทำนองเพลงตระเชิญ

ทำนองบรรทัดที่ 1

----	--- ฟ	--- ฟ	--- ท	--- ล	----	- ฟ - ฟ	--- ม
----	--- ฟ	--- ฟ	--- ฟ	--- ม	--- ฟ	----	--- ม

ทำนองบรรทัดที่ 2

----	- ล - ล	- ร - ท	- ล - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ม ร ร	--- ร
--- ล	----	- ร - ท	- ล - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	--- ซ	- ร - -

ทำนองบรรทัดที่ 3

----	--- ฟ	--- ฟ	--- ท	--- ล	----	- ฟ - ฟ	--- ม
----	--- ฟ	--- ฟ	--- ฟ	--- ม	--- ฟ	----	--- ม

ทำนองบรรทัดที่ 4

----	- ล - ล	- ร - ท	- ล - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ม ร ร	--- ร
--- ล	----	- ร - ท	- ล - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	--- ซ	- ร - -

ทำนองบรรทัดที่ 5

----	--- ฟ	--- ฟ	--- ม	--- ร	-- ม ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ล
----	--- ฟ	--- ฟ	--- ม	- ร - -	--- ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ล

ทำนองบรรทัดที่ 6

----	- ล - ล	-- ม ฟ	- ล - ท	- ด - ม	- ด - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
--- ล	--- ม	- ร - -	- ล - ท	- ด - ม	- ด - ท	--- ล	--- ด

ทำนองบรรทัดที่ 7

--- ซ	--- ล	--- ท	--- ม	-- ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	----
--- ซ	--- ล	--- ท	--- ท	- ร - -	--- ม	- ร - -	ม ร - ท

ทำนองบรรทัดที่ 8

----	- ฟ - ฟ	- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ม ร ร	--- ร
- ล - ฟ	----	- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	--- ซ	- ร --

ทำนองบรรทัดที่ 9

----	--- ฟ	--- ฟ	--- ม	--- ร	- - ม ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ล
----	--- ฟ	--- ฟ	--- ม	- ร --	--- ฟ	- ม - ฟ	- ซ - ล

ทำนองบรรทัดที่ 10

----	- ล - ล	- - ม ฟ	- ล - ท	- ด - ม	- ด - -	ท ท - -	ล ล - ฟ
--- ล	--- ม	- ร --	- ล - ท	- ด - ม	- ด - ท	--- ล	--- ด

ทำนองบรรทัดที่ 11

--- ซ	--- ล	--- ท	--- ม	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	----
--- ซ	--- ล	--- ท	--- ท	- ร --	--- ม	- ร --	ม ร - ท

ทำนองบรรทัดที่ 12

----	- ฟ - ฟ	- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ม ร ร	--- ร
- ล - ฟ	----	- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	--- ซ	- ร --

ทำนองบรรทัดที่ 13

- ร - ด	--- ม	- ร - ด	--- ร	----	- - ร ม	- ฟ ล -	ฟ ม - -
- ล - -	ท ล - -	- ล - -	ท ล - -	- ล - ท	- ด - -	--- ม	- - ร ท

ทำนองบรรทัดที่ 14

- - ร ร	- ม - ล	----	ล ท - ร	- ฟ - ม	- ร - ท	- - ล ท	- ร - ม
- ร - -	- ม - ม	- ฟ - ซ	--- ร	- ฟ - ม	- ร - ฟ	- ซ - -	- ร - ม

ทำนองบรรทัดที่ 15

--- ซ	--- ล	--- ท	--- ม	- - ม ฟ	- ล - -	- ล - ฟ	----
--- ซ	--- ล	--- ท	--- ท	- ร --	--- ม	- ร --	ม ร - ท

ทำนองบรรทัดที่ 16

----	- ฟ - ฟ	- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ม - ร	- ม ร ร	--- ร
- ล - ฟ	----	- ท - ล	- ฟ - ม	- ล - ฟ	- ท - ล	--- ซ	- ร --

จบเพลง

ผู้วิจัยได้รับการถ่ายทอดทำนองเพลงจากรองศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ

ประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อเฉพาะของพื้นที่ พัฒนาจากความเชื่อจนกลายเป็นประเพณี ที่มีการใช้ศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีไทยเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งการใช้ดนตรีพื้นบ้านอย่างกลองยาว และดนตรีราชสำนักอย่างการใช่วงประโคมฆ้องชัย สังข์ บัณเฑาะว์ รวมไปถึงการใช่วงปี่พาทย์พืธีและบทเพลงหน้าพาทย์ที่สำคัญ เช่นเดียวกับที่ปรากฏในพระราชพิธี พิธีทางศาสนา และพิธีแห่งชีวิตของชาวไทย จึงนับเป็นประเพณีที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ รูปแบบการใช้วัฒนธรรมดนตรีในประเพณีแห่พญายมอาจสามารถพัฒนาให้เป็นรูปแบบที่แข็งแกร่งมั่นคง จนพัฒนาถึงความของราชสำนักสามารถสืบทอด อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมดนตรีของชาติต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีในประเพณีแห่พญายม ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เกิดจากสมมติฐานของผู้วิจัยเรื่องการบรรเลงดนตรีพิธีกรรมประกอบพิธีแห่พญายม ที่ผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2550 จากการศึกษาพบว่าไม่ปรากฏพบการบรรเลงปี่พาทย์พิธีกรรมในพิธีกรรมนี้มาก่อน ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นไปได้ที่มาจากผลการศึกษาวิจัยเรื่องปี่พาทย์พิธีกรรมในจังหวัดชลบุรี (ภัทรศยา คมขำ, 2550) และวิจัยเรื่องบทเพลงประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี (กิตติภักดิ์ ชิตเทพ, 2558) ที่แสดงถึงร่องรอยของวัฒนธรรมดนตรีไทย ที่มีคณะปี่พาทย์พิธีกรรมเป็นจำนวนมากในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นเพราะพิธีนั้นไม่ได้เป็นพิธีที่ปรากฏโดยทั่วไป และผู้ทำพิธีที่เป็นผู้กำหนดบทเพลงไม่ได้เลือกใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบในพิธีกรรมนี้ และนอกจากบทเพลงตระเชิญที่พบในปี พ.ศ. 2550 โดยผู้วิจัยแล้ว ในปัจจุบันไม่พบการใช้วัฒนธรรมดนตรีราชสำนักในประเพณีนี้อีก

การศึกษายังพบอีกว่า การจัดประเพณีนี้เริ่มจากประเพณีของชาวบ้านและมีหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุน ให้งบประมาณดำเนินการ และเป็นผู้จัดการประสานงานให้กับชาวบ้านในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในประเพณีท้องถิ่นของตน ส่งผลให้เกิดความรัก สามัคคี และหวงแหนในประเพณี อีกทั้งยังเป็นการรวมเอาวัฒนธรรมด้านดนตรีและศิลปะการแสดงแบบพื้นบ้านและแบบประเพณี ได้แก่ การบรรเลงวงกลองยาวและการแสดงโขน เป็นต้น เข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของประเพณี ทำให้เป็นการเผยแพร่ และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติได้อีกทางหนึ่ง

จังหวัดชลบุรีมีประเพณีที่หลากหลาย เช่น ประเพณีวิ่งควาย ฯลฯ เสนอให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และศึกษาถึงความเชื่อมโยงของของประเพณีและวัฒนธรรมดนตรีไทย หรือการศึกษาใช้ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นภาคตะวันออกเป็นฐานข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดุริยางคศิลป์ไทย ทำให้เกิดการสร้างเอกลักษณ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นไทยต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. [ออนไลน์]. 2560. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2560. จาก <http://ich.culture.go.th>.
- กรมศิลปากร. (2551). *เครื่องดนตรีไทย* พิมพ์อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมราชวงศ์เทพยพงศ์ เทวกุล ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- กิตติภักดิ์ ชิตเทพ. (2558). *บทเพลงประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยในจังหวัดชลบุรี*. งบประมาณกองทุนวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปี พ.ศ. 2558. คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ถาวร แสงจิต. (2560, 15 เมษายน). *สัมภาษณ์*.
- ประสิทธิ์ ถาวร. (2559). หนังสือที่ระลึกพิธีไหว้ครูดนตรีไทย ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2555: *เพลงหน้าพาทย์ในพิธีไหว้ครู* (หน้า 43-45). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาฏิหาริย์ สยมภพ. (2560, 18 เมษายน). *สัมภาษณ์*.
- แปลก เหมือนนุช. (2560, 15 เมษายน). *สัมภาษณ์*.
- ภัทระ คมขำ. (2558). ดนตรีในพระราชพิธีสิบสองเดือนตามวาระที่ปรากฏในปฏิทินหลวง. *วารสารศิลปกรรม*, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1. 135 – 155.
- สาคร มีทรัพย์. (2560, 15 เมษายน). *สัมภาษณ์*.
- สมควร บุญรอด. (2561, 7 มีนาคม). *สัมภาษณ์*.